

Samlarteamet hjälper allt fler att bryta samlandet

Samlarteamet i stadsdelen Enskede-Årsta-Vantör har fått goda resultat med förändrade arbetssätt. Teamet består av boendestödare som enbart arbetar med att hjälpa personer att bryta sina samlarmönster. Nu sprider de sina kunskaper till fler stadsdelar.

Det går framåt för Samlarteamet, som i stadsdelen Enskede-Årsta-Vantör arbetar under vägledning av psykologen och forskaren Volen Ivanov vid Karolinska Institutet. Teamet är inne på tredje projektåret, som finansieras bland annat med hjälp av lokala utvecklingsmedel. I teamet ingår fyra boendestödare som arbetar deltid i projektet.

Ett syfte är att genom stödet till personer med svår samlarproblematik kunna minska brandfaror och personligt lidande, liksom kostnader för saneringar och vräkningar. Det är viktigt att skilja på olika typer av samlande. Samlarsyndrom blev under 2013 en ny diagnos i den psykiatriska manualen DSM-5 och är ett tillstånd som innebär dels ett lidande och dels att den drabbades bostad blir så belamrad att den blir mer eller mindre oanvändbar (se kriterier nedan). Det är mycket svårt att komma tillrätta med samlarsyndrom. För de flesta, framförallt äldre (50+), har tillståndet blivit kroniskt och sjukdomsinsikten är låg. Det finns också ocd med samlartvång. För en person med samlartvång finns sjukdomsinsikten

men personen skäms och kan därför ha svårt att be om hjälp.

Johan Ågren och Jon Klingberg betonar att inte alla deras klienter har samlarsyndrom. Snarare varierar orsakerna till att klienterna fastnat i ett tvångsmässigt samlande. I vissa fall kan det ha startat i samband med att en person ärvt ett bohang. Ofta väcker det stark ångest hos klienten att börja göra något åt sin belägenhet.

Det finns studier som visat att samlarsyndrom förekommer hos omkring två procent av befolkningen. I Sverige skulle det innebära runt 200 000 människor.

Forts. på nästa sida ►

Samlarteamet hjälper personer med tvångsmässigt samlande att bryta mönstren och börja göra sig av med saker. Från vänster Johan Ågren, Jon Klingberg, Maria Fornell och Jacqueline Cole. Foto: Stockholms stad

Bland de möjliga konsekvenserna för den enskilde finns, förutom ett stort mänskligt lidande, också sådant som en ökad brandrisk, risk för skadedjur och i förlängningen vräkning.

Tidigare hände ingenting

Johan Ågren och Jon Klingberg berättar att innan de fått en metod utvecklad och handledning av Volen Ivanov var det betydligt svårare att möta klienter med tvångsmässigt samlande. De kunde bli sittande med klienten utan att något hände. Idag vet de att de behöver arbeta med exponering, alltså att klienten behöver utsetta sig för ett visst obehag.

– Vi måste hitta de små stegen, men – det måste vara ett steg, säger Jon Klingberg.

– En klient sa till oss att ”alla boendestöd-jare är alldeles för snälla”. Vi måste våga vara inte bara snälla utan också utsätta klienterna för exponering och följa upp vad som hänt sedan vi sist var där. För att klara det behövs kompetens, säger Johan Ågren.

Alla i samlarteamet har utbildats i att använda verktyg inom kognitiv beteendeterapi, kbt. Teamet går alltid ut två och två. De skriver avtal med varje klient, låter klienterna välja område där de vill börja och sedan arbetar de bit för bit och dokumenterar framstegen bland annat genom att fotografera. Bäst lyckas de klienter som klarar att dela upp saker i två högar: Slänga och Spara. Det gäller också att kunna genomleva den ångest som kan skapas av att börja rota i lådor eller slänga saker.

I projektet finns en så kallad Task Force. Den kan beskrivas som en grupp bestående av olika funktioner och myndigheter som kommer i kontakt med personer som lider av samlarsyndrom. Det kan vara boendestödare, handläggare, uppsökare, företrädare för Svenska OCD-förbundet, hyresvärdar, kronofogdemyndigheten och djurskyddspolis. Några gånger per termin träffas dessa funktioner tillsammans med

forskare och behandlare från Karolinska Institutet och psykiatrin. På ett Task Force-möte ges möjlighet att diskutera ärenden tillsammans med andra som har kompetens inom området. Från Svenska OCD-förbundet brukar ordförande Gunnilla Ekholm delta.

– Projektet med Samlarteamet har varit mycket framgångsrikt, och det finns ett väldigt starkt intresse från omgivningen för det här sättet att arbeta, säger hon.

Föreläser för hundratals

Genom projektet och teamet som är inriktat på samlarsyndrom har man lyckats bättre än tidigare med att stötta klienter med samlarproblematik. Samlarteamet har på senare tid fått allt fler uppdrag från andra stadsdelar och under 2018 fördubblade de antalet ärenden. Behovet av kompetens inom området verkar vara stort, i Stockholms stad såväl som på andra håll i landet. Samlarteamet i Enskede-Årsta-Vantör föreläste under 2018 om problematiken för drygt 600 biståndshandläggare. Under 2019 kommer de att utbilda fler utförare än tidigare, och de får inbjudningar att föreläsa om samlarproblematik och hur det kan mötas. Johan Ågren och Jon Klingberg skulle gärna se

att Samlarteamet blir en permanent stadsövergripande funktion när projektiden tar slut.

– För jobb finns det, säger Johan Ågren.

Deras enhetschef, Susanne Ågren, är mycket positiv även hon.

– Det är ett väldigt lyckat projekt. Äntligen har vi hittat en metod som både personalen och klienterna känner sig trygga med. Personalen skapar en allians tillsammans med klienterna och arbetet har blivit så mycket tydligare, säger hon.

I Malmö finns sedan tidigare ett välfungerande samlarteam, som de i Stockholm kunnat lära av. I Uppsala finns intresse från Uppsala kommun, Region Uppsala, Personliga ombud och Svenska OCD-förbundet och de har nyligen börjat samarbeta med målet att bygga upp en verksamhet.

Text: Elin Engström

Tre tips

Till dig som själv vill försöka göra något åt ett problematiskt samlande:

1. Börja på en väl synlig plats, och börja med något som inte väcker väldigt mycket känslor (exempelvis massproducerade prylar hellre än personliga saker, såsom foton).

2. Gör två högar av sakerna på denna plats: en ”Slängs” och en ”Sparas”. Det här blir en form av exponering och en prövning i att fatta snabba beslut. Det är viktigt att det som hamnar i Släng-högen också kommer ut från bostaden. Är du mindre modig kan du börja med tre högar: Släng, Kanske och Spara.

3. Gör en In- och Ut-lista, det vill säga skriv ner allt som kommer in i bostaden och allt som förs ut ur bostaden. Poängen är att det ska ut fler saker än det kommer in.

Källa: Samlarteamet, Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning, Stockholms stad.

Diagnoskriterier för samlarsyndrom enligt DSM-5:

1. Svårt att slänga

Ihållande svårigheter att slänga eller göra sig av med föremål, oavsett deras värde.

2. Obehagskänslor

Svårigheterna beror på det upplevda behovet av att behålla föremålen och det lidande som är förknippat med att skiljas från dem.

3. Hemmet blir överbelamrat

Symtomen ska över tid resultera i att hemmet blir överbelamrat med saker (såvida inte en annan part ser till att hålla efter).

4. Samlandet skapar lidande

Samlandet resulterar i ett lidande för den drabbade och i en försämrad funktion socialt, i arbetet eller i andra avseenden som är av betydelse – exempelvis att upprätthålla en säker miljö för sig själv eller andra.

5. Inget annat medicinskt tillstånd

Samlandet beror inte på något annat medicinskt tillstånd, exempelvis hjärnskada eller annan sjukdom.

6. Kan inte förklaras av annat tillstånd i DSM-5

Samlandet kan inte förklaras av annat tillstånd i DSM-5, exempelvis tvångstankar i tvångssyndrom, minskad energi i egentlig depression, vanföreställningar i schizofreni eller annat psykotiskt tillstånd, kognitiva nedsättningar i demens eller avgränsade intressen i autismspektrumstörning.

Det finns grader av samlarproblematik. En skala i bilder, så kallad "clutter image rating scale" kan användas för att avgöra hur belamrat ett rum egentligen är.

1

2

3

4

5

5

7

8

9